

A kötet utolsó tanulmánya Hollandia aranykorával foglalkozik. Bozzay Réka (*Hadifogság a holland aranykor idején*) kiválóan foglalja össze bevezetőjében a hadifogság ottani körülményeit, amelynek javulása mögött elsősorban keresztény etikai motivációt láthatunk, mígnem eljutunk a háborús jog kérdéséhez. Igen érdekes, ahogy a szerző rámutat az egyes teoretikusok háborúhoz való viszonyulására. Hugo Grotius (1583–1645) németalföldi jogász például már nemzetközi jogi keretekben gondolkodott, amelynek részeként védte volna az emberek tulajdonát. A németalföldi szabadságharc során (1568–1648) kialakult a hadifoglyok tartásának szabályozott gyakorlata. Pontosan meghatározták a fogolytartás körülményeit, s rendfokozat alapján a kiváltás összegét is. Ez csak úgy valósulhatott meg, hogy az állam átvette a hadifoglyok felett gyakorolt jogot, amelyet korábban – hasonlóan az E. Kovács Péter tanulmányában tárgyaltakhoz – a foglyul ejtő katonák gyakoroltak. A szerző azonban arra is rávilágít, hogy a jogok teljesen eltérőek voltak a tengeri ütközetek esetében, ahol sok ideig megmaradt a magánszemélyek befolyása, s így az ellenséges foglyok módszeres kivégzése is.

A tanulmánykötet ismertetése során többféle tematikus blokk is körvonalazódott, mint az elit fogsága, különböző vallások, felekezetek közötti fogságba esés, önkéntes száműzetés. Mégis a kronologikus tárgyalás mellett döntöttünk, amely a rendkívül különböző témaválasztások ellenére lehetőséget nyújt az olvasónak egyfajta fejlődési ív megrajzolására.

A tematikus válogatás, személyes sorsok bemutatása, valamint a vizsgálati lépték csökkentése olyan izgalmas elbeszéléseket hozott létre, amely nem csupán a szakmai, de a szélesebb olvasóközönség számára is minőségi olvasásélményt biztosíthat.

Ónadi Sándor

HARALD SKALA – RÉFI ATTILA

A NÁDASDY-HUSZÁROK KÜLÖNÖS TÖRTÉNETEI A 18. SZÁZADBÓL

(Nemzeti Portrétár, Budapest, 2021. 123 o. ISBN 978-615-01-2202-1)

A szakember számára mindig öröm, ha egy új könyvsorozat első kötetét veheti kezébe. Annál nagyobb ez az öröm, ha az adott munka a szakterületével, esetemben az egyenruha- illetve viselettörténettel kapcsolatos.

A kötet bemutatása előtt azonban érdemes röviden kitérni a kiadóra, a Nemzeti Portrétár Alapítványra is. A szervezet elsődleges célja, hogy egy digitális adatbázisban összegyűjtsék, közrebocsássák és kutathatóvá tegyék a hazai vonatkozású történelmi portrékat, valamint támogassák az ezzel kapcsolatos tudományos tevékenységet. A megsüvegezendő célkitűzés gyümölcésének tekinthető annak a könyvsorozatnak az elindítása is, melynek első kötete a betléri (ma: Betilar, Szlovákia) Andrassy-kas-

télyban őrzött, az egykori Nádasdy-huszárezred tisztjeiről az 1760-as években készült portrészorozatot mutatja be. Bár a korszakban számos ezred készítettett hasonló galériát a tisztikaráról, ezek legtöbbször mára elveszett vagy szétszóródott, az egyben maradt kollekciónak ezért különleges értéket képviselnek a kutatók számára.

A betléri kastély gyűjteménye harmincöt tisztí portrét őriz, melyekről a közelmúltig eléggé csekély háttérinformáció állt rendelkezésre. Bár a festményeken feltüntették az ábrázolt személyek nevét és rendfokozatát, további adatok nem voltak elérhetőek róluk. E tekintetben a kötet létrejötte igazi áttörésnek számít, hiszen két kutató, a Németországban élő Harald Skala és szerzőtársa, Réfi Attila (mindketten a korszak avatott ismerői) igen sok adattal gazdagították a képsorozatot bemutató kötetet. Harald Skala szakterülete a spanyol örökösödési háború, Réfi Attila pedig a magyar huszárság 18–19. századi történetével foglalkozik, jelenleg a Károlyi Gáspár Református Egyetemen működő Huszártörténelmi Kutatócsoport vezetője.

Magáról az alakulatról érdemes megjegyezni, hogy 1688-as alapításával a legrégebbi folyamatosan fennálló huszárezrednek számított. A könyv elején a szerzők néhány oldalban vázolták az ezred történetét, különös tekintettel arra az időszakra, amelyből a festmények származnak.

A portrékon olvasható nevek és az ezred fennmaradt mustrajegyzékeinek összevetésével megállapítható volt, hogy a festmények 1763–1764 folyamán készülhettek. Az egyes tiszteket is be tudták azonosítani a kutatók, így az ábrázolt személyekről feltalált adatok alapján a képek mellé egy-egy rövid életrajzot is sikerült fűzni. Ez tartalmazza a születési helyet és évet (utóbbi többször csak hozzávetőleges, mivel a mustrajegyzékek az életkort tüntették fel), valamint a katonai pályafutás részleteit, esetenként pedig a családi állapotot. Bár a szoroson vett huszártisztek zöme magyar vagy magyarországi származású volt, különös életutakkal is megismerkedhet az olvasó. Ilyen például Paul von Torres főhadnagy esete, aki Észak-Itáliában, Páviában látta meg a napvilágot, és valószínűleg spanyol felmenőkkel büszkélkedhetett. Ugyanígy megemlíthetjük báró Martin von Graevent, aki a svédországi Malmöben született, és a svéd hadseregben kezdte meg katonai pályafutását.

Viselettörténelmi szempontból a portréegyüttes nagy érdeme, hogy a festő ecsetje nemcsak a tisztikart, hanem az ezredtörzshöz tartozó egyéb személyzetet is megörökítette. A jellegzetes huszáregyenruhák mellett a németes öltözetbe bújtatott ezredkáplán, hadbíró, szállásmester, illetve az ezredorvos viseletét is tanulmányozhatjuk a kötetben. Említésre méltó, hogy a felsoroltak közül csupán Birinyi Ferenc lelkész volt magyar származású, míg a többiek németajkúak voltak, sőt Haas hadbíró a Mainzi Választófejedelemségben, von Schwanhauser ezredorvos pedig Szászországban született. A huszártiszteket természetesen az ezred egyenruhájában festette meg az ismeretlen művész: zöld dolmányban, vörös lovaglónadrágban, fehér prémmel szegett zöld mentében, zsinórövvvel, karddal az oldalukon, de fejfedő nélkül. Kivételt csupán báró Martin von Graeven és gróf Nádasdy Ferenc képvisel, őket ugyanis tábornoki

uniformisban láthatjuk. A képsorozat alkotóját egyébként nem sikerült azonosítani – megjegyzendő azonban, hogy Nádasdy portróját bizonyosan egy másik, szemmel láthatóan jobb képességekkel megáldott festő készítette el –, sőt az sem tisztázott, hogyan kerültek a portrék a betléri Andrásy-kastélyba.

Érdeemes megjegyezni, hogy báró Graffenstein József alezredes kivételével valamennyi huszártiszt, sőt az ezredlelkész is bajuszt visel.

A képsorozathoz tartozik hat csatakép is: a boroszlói (Wrocław) csata, a város ostroma, Kolín, Leuthen, Zittau felégetése, valamint egy nem azonosított tengeri csata képe – valamennyi hadiesemény 1757-ben történt. Az összecsapások közül ki kell emelni a kolíni, valamint a leutheni csatát, hiszen mindkettő jelentős hatással volt az ezredtulajdonos, Nádasdy Ferenc karrierjére.

A 123 oldalas kötet kétnyelvű, magyar és szlovák szöveggel került az olvasókhoz. Értékét nagyban emeli a kiváló minőségű színes nyomtatás, így a képek kellően nagy méretben élvezhetőek és tanulmányozhatóak. A könyv a Nemzeti Portrétár Alapítványtól szerezhető be.

E sorok írásakor már nyomdába került a sorozat következő darabja, amely a Wurmser-huszárezred 1775–1797 között keletkezett tisztí portréit dolgozza fel. Remélhetőleg a Nemzeti Portrétár által megkezdett munka még sokáig folytatódik, és további katonai vonatkozású portrészorozatok közzétételére is sor kerül a jövőben.

Bálint Ferenc

HERMANN RÓBERT – BONA GÁBOR – MOLNÁR ANDRÁS

A 47. HONVÉDZÁSZLÓALJ TÖRTÉNETE, 1848–1849

*(Zalaegerszeg Megyei Jogú Város Önkormányzata, Zalaegerszeg, 2020. 334 o.
ISBN 978-615-6177-00-1)*

2020. szeptember 16-án tartották meg Zalaegerszegen *A 47. honvédszászlóalj emlékezete* című tudományos konferenciát, ennek keretében nyílt meg a vonatkozó kiállítás, illetve mutatták be *A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849* című kötetet.

A munka célja – ahogy Balaicz Zoltán polgármester előszavában is olvashatjuk – jóval összetettebb egy történeti összefoglaló megjelentetésénél. Fontos célkitűzése, hogy helyi szinten emléket állítson nemzeti hőseinknek, emellett kielégítse a lokálpatrióták szellemi igényeit, de a legfontosabb a szakmai hiánypótlásra való igény. Zászlóalj-történet szempontjából viszonylag gyengén áll a jelenlegi történetírás: a mintegy 160 honvédszászlóaljból kevesebb, mint 10 került feldolgozásra. Ezért különösen fontos *A 47. honvédszászlóalj története, 1848–1849*, mely az első zalai vonatkozású alakulat-történeti monográfiának tekinthető.